

زبان و ادبیات ارمنی در دانشگاه اصفهان

نویسنده: هرایر شانظریان

وجود مراکز آموزشی، تحقیقی و علمی در دانشگاه ها و مقاطع عالی تحصیلی یک کشور، خصوصاً در شاخه های علوم انسانی نظیر زبان، ادبیات، فرهنگ و فلسفه دیگر ملل و جوامع در وهله نخست گواه آگاهی و وسعت نظر آن ملت و در مرتبه بعد تضمین کننده بالندگی و شکوفایی علمی آن جامعه است.

نمایی از ساختمان زبان و ادبیات ارمنی

تدریس تاریخ، زبان و فرهنگ اقوام هم مرز یک ملت، حتی اقوامی که در گذشته های دور در کنار یکدیگر زیسته اند، پژوهش در این زمینه ها و تربیت افراد متخصص و صاحب نظر در این خصوص نه تنها کمکی شایان به روشن شدن نکات تاریک، مبهم و گاه مورد شک زبان و فرهنگ آن ملت و ریشه ها، باور و بن مایه های عقیدتی و فلسفی آنان می کند بلکه در بسیاری از موارد، حداقل در محافل

علمی، مانع از تحمیل نابه جای عقایدی با مقاصد سیاسی، فرهنگی و ... و به منظور جابه جایی زمان و مکان واقعی امور می شود.

ایرانیان و ارمنیان نمونه ای از دو قوم هم جوارند که از ابتدای تاریخ در کنار یکدیگر زیسته اند و سرزمین های کهنشان، ایران و ارمنستان، هم مرز یکدیگر بوده اند. ارتباطات اولیه این دو قوم، ظاهراً به علت نبود روابط پیچیده، چندان شفاف نیست. با این حال، توضیح و تشریح آن امری است ضروری که ظرافت ها و پیچیدگی های خاص خود را دارد.

در دوره های بعد، ارمنستان، که محل اختلاف دولت های شرق و غرب بود، اغلب جانب ایران را رعایت می کرد. خصوصاً در زمان اشکانیان که سلسله ای از آنان بر ارمنستان حکومت می کردند.

با پذیرش مسیحیت از سوی ارمنیان و شروع جنگ های طولانی ایران و روم روابط ایران و ارمنستان شکل تازه ای به خود گرفت و گاه به خصومت گراید اما هیچ گاه قطع نشد. در چنین اوضاعی و در اوایل سده پنجم میلادی، تحول فرهنگی عظیمی در ارمنستان به وقوع پیوست که در پی آن این کشور صاحب تاریخ نویسی و ادبیات مستقل شد و متون یونانی به زبان ارمنی ترجمه شدند. خصوصاً مورخان ارمنی تألیفات و ترجمه های ارزشمندی در زمینه تاریخ، ادبیات، فلسفه و دین از خود به یادگار گذاشتند. مورخان ارمنی در این دوران، که به دوران طلایی فرهنگ ارمنی معروف است، علاوه بر مسائل مربوط به کشورشان به مسائل اقوام هم جوار ارمنستان نیز توجه خاص داشتند اما در کانون این توجه تاریخ، زبان، فرهنگ و اعتقادات ایرانیان قرار داشت که با بذل توجهی خاص آن را به رشته تحریر درآورده اند.

بنا به دلایلی که ذکر آن رفت در ۱۳۳۰ شمسی عده ای از محققان و متفکران ایرانی به فکر ایجاد مرکزی آموزشی - تحقیقاتی در زمینه تاریخ، فرهنگ، زبان و ادبیات ارمنی در یکی از دانشگاه های کشور افتادند. با توجه به حضور ارمنیان در جلغای اصفهان و پیشینه فرهنگی آنان رشته زبان و ادبیات ارمنی در سال تحصیلی ۴۰ - ۱۳۳۹ با ۹ دانشجو در دانشگاه اصفهان و در کنار دانشکده های پزشکی و داروسازی این دانشگاه آغاز به کار کرد.

رشته زبان و ادبیات ارمنی در دانشگاه اصفهان در طول حیات ۴۵ ساله خود فراز و نشیب هایی را پشت سر گذاشته و در برخی از سال ها با دو سه دانشجو و در برخی از دوره ها با چهل تا ۴۵ دانشجو ادامه مسیر داده است. در ابتدای

نمایی از ساختمان زبان و ادبیات ارمنی

تأسیس رشته و تا سال ۱۳۴۵ همه دانشجویان پذیرفته شده ارمنی زبان بودند و به تکلم به زبان ارمنی تسلط داشتند اما بعدها این تابو شکسته شد و دانشجویان فارسی زبان نیز جذب این رشته شدند و به تحصیل آن روی آوردند و عجیب اینکه گاه با رتبه هایی بسیار عالی نیز از این رشته فارغ التحصیل شده اند.

در سال های اخیر اکثر داوطلبان تحصیل در این رشته و دانشجویان آن فارسی زبان بوده اند که هیچ گونه آشنایی قبلی با زبان و فرهنگ ارمنی ندارند.

تا به امروز در حدود بیش از چهارصد دانشجو در مقطع کارشناسی از این رشته فارغ التحصیل شده اند که تعداد قابل ملاحظه ای از آنان در مراکز مختلف خصوصاً در مدارس ارمنیان، هیئت های تحریریه روزنامه ها و مجلات و سایر مؤسسات وابسته یا پس از تکمیل تحصیلات به منزله اعضای هیئت علمی در دانشگاه مشغول به کارند.

پذیرش دانشجو

پذیرش دانشجو در رشته زبان و ادبیات ارمنی تابع ضوابط کلی حاکم بر کنکور سراسری دانشگاه های کشور است و بر اثر پی گیری مسئولان وقت و موافقت سازمان سنجش از سال تحصیلی ۷۱ - ۱۳۷۰ پذیرش دانشجو به صورت نیمه متمرکز صورت می گیرد اما با وجود آنکه شرایط پذیرش سهل تر شده به علت فقدان بازار کار برای این رشته داوطلبان تحصیل در دانشگاه رغبتی برای پذیرش و تحصیل در این رشته از خود نشان نمی دهند و در حال حاضر تنها چهار دانشجو مشغول به تحصیل در این رشته هستند. با این شرایط شاید پذیرش دانشجو به صورت غیر متمرکز راه حلی برای جبران کمبود داوطلب تحصیل برای این رشته باشد.

فارغ التحصیلان تمامی رشته های دبیرستانی که مجاز به ورود به دانشگاه های کشور باشند حق انتخاب و تحصیل در این رشته را دارند.

واحدهای درسی

این رشته شامل ۱۳۶ واحد درسی است که ۲۲ واحد آن دروس عمومی، دوازده واحد زبان انگلیسی و ۱۰۲ واحد باقی مانده دروس تخصصی و اختیاری شامل دروس زبان شناسی، خواندن و درک مطلب، دستور زبان، تاریخ ارمنستان، تاریخ ارمنی در ایران، ترجمه ارمنی به فارسی و بالعکس، نظریه های ادبی، مکتب های ادبی قدیم، میانه و جدید ارمنی، روش تحقیق، زبان ارمنی قدیم (گراپار)، انشای ادبی و منابع و مآخذ ارمنی درباره ایران به زبان ارمنی را در بر می گیرد.

در ابتدای تأسیس رشته، اعضای هیئت علمی پنج نفر از دبیران مجرب اصفهان بودند. دو سال بعد، استادی از تهران برای تدریس به اصفهان آمد و تقریباً تا اواخر ۱۳۴۵ این مجموعه عهده دار تدریس زبان و ادبیات ارمنی در دانشگاه اصفهان بودند. این افراد به زبان و ادبیات ارمنی تسلط کامل داشتند اما فاقد مدارک دانشگاهی لازم بودند.

در مرحله دوم، بین ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۱، تغییراتی در هیئت علمی داده شد. استادی از تهران، استادی از لبنان، یکی از فارغ التحصیلان این رشته، که در فرانسه ادامه تحصیل داده بود و نیز یکی از استادان رشته روان شناسی دانشگاه اصفهان، که فارغ التحصیل دانشگاه سوربن فرانسه بود و به زبان و فرهنگ ارمنی تسلط داشت، وظیفه تدریس دروس اصلی رشته را عهده دار شدند.

در دوره سوم، چهار تن از فارغ التحصیلان سابق رشته، که تحصیلات خود را در دانشگاه های خارج از کشور و دانشگاه تهران ادامه داده بودند، به دعوت دانشگاه مسئول اداره و بازنگری برنامه آموزشی و سایر امور مربوط به رشته شدند. این ترکیب بندی تقریباً تا سال تحصیلی ۸۲ - ۱۳۸۲ حفظ شد و در حال حاضر دو تن از فارغ التحصیلان رشته، که در ارمنستان ادامه تحصیل داده اند، اداره رشته و تدریس دروس آن را برعهده دارند.

ساختمان دانشکده

رشته زبان و ادبیات ارمنی در ابتدای تأسیس، همانند سایر رشته های زبان، ضمیمه دانشکده ادبیات بود و کلاس های آن در کوی شاهزاده ابراهیم واقع در خیابان شیخ بهایی برگزار می شد. در ۱۳۴۶ تشکیلات دانشگاه اصفهان صورت نوینی به خود گرفت. ساختمان های مجزایی برای دانشکده های مختلف در کوی دانشگاه واقع در هزار جریب ایجاد و تأسیسات مورد نیاز برای آنها تدارک دیده شد و به این ترتیب، دانشکده ادبیات نیز به محل جدید انتقال یافت. نظر به اینکه این رشته علاوه بر تربیت نیروهای متخصص بار توسعه فرهنگ ارمنی را نیز به دوش می کشید نه تنها توجه محافل ارمنی ایران را به خود جلب کرد بلکه مراکز فرهنگی، تحقیقی و مؤسسات اجتماعی خارج از کشور نیز وجود این رشته را در دانشگاه اصفهان پدیده ای گران بها و ادامه حیات آن را از ملزومات ارتباط فرهنگی دو قوم ایرانی و ارمنی دانستند و آن را مورد حمایت های مادی و معنوی قرار دادند. بر این اساس در ۱۳۵۰ شورای خلیفه گری ارامنه اصفهان و جنوب ایران به فکر ایجاد ساختمانی خاص برای این رشته افتاد و با کمک سازمان خیریه گلبنگیان، که مرکز آن در پرتغال است، ساختمان اختصاصی فعلی رشته زبان و ادبیات ارمنی احداث و وقف استفاده دانشجویان شد. این ساختمان از ابتدای سال تحصیلی ۵۲ - ۱۳۵۱ افتتاح شده و تاکنون مورد بهره برداری قرار گرفته است.

سبک ساخت این بنا از معماری ارمنی الهام گرفته و از این نظر از بناهای شاخص دانشگاه است. ساختمان در دو طبقه احداث شده و شامل کلاس ها، کتابخانه، دفاتر اداری و اتاق های خاص استادان است. در سال تحصیلی ۵۵ - ۱۳۵۴ کلیه رشته های زبان های خارجی از دانشکده ادبیات جدا و دانشکده جدیدی به نام دانشکده زبان های خارجی دانشگاه اصفهان تأسیس شد که زبان و ادبیات ارمنی را نیز شامل می شود.

کتابخانه

جدا از کتابخانه دانشکده زبان های خارجی کتابخانه اختصاصی ای برای رشته زبان و ادبیات ارمنی با امکانات لازم و فضای کافی در ساختمان ارمولوژی وجود دارد. این کتابخانه شامل حدود ۳۵۰۰ جلد کتاب تخصصی است که اکثر آنها به زبان ارمنی نوشته شده اند.

لغت نامه ها و کتاب های مربوط به ادبیات، زبان، تاریخ و مسائل اجتماعی ارمنیان اهم موضوعات این کتاب ها هستند که به زبان گرابار (زبان قدیم ارمنی) و شاخه زبان های ارمنی و شرقی جدید و معاصر نوشته شده اند.

کتابخانه به مرور زمان شکل گرفته و عمده کتاب های آن از طریق دانشگاه خریداری شده و تعدادی از آنها را نیز اشخاص هدیه کرده اند.

کمک هزینه های تحصیلی

دانشجویان این رشته می توانند همانند سایر دانشجویان برابر آیین نامه های موجود از کلیه تسهیلاتی که دانشگاه ارائه می دهد استفاده کنند. سوای این تسهیلات تاکنون تعداد زیادی از دانشجویان از کمک های مالی بلاعوض سازمان خیریه گلبنگیان و انجمن خیریه های گین، که مرکز آن در تهران است، استفاده کرده اند.

از این مؤسسات به دلیل اهتمامشان در دانش پروری سیاستگذاریم و امیدواریم مسئولان جامعه ارمنی و دانشگاهی نسبت به بقای این رشته، که در حال حاضر به لحاظ پذیرش دانشجو و اعضای هیئت علمی وضعیت چندان مناسبی ندارد، توجه لازم را مبذول و تلاش خود را برای رونق بخشیدن به ارتباط این رشته، خصوصاً با مراکز علمی و ایران شناسی ارمنستان و سایر مراکز ارمنی شناسی مصروف دارند.

پی نوشت ها:

1- در این مقطع، دکتر هراند قوکاسیان در دو دوره عهده دار تدریس ترجمه از ارمنی به فارسی و بالعکس بوده اند.

2- در این مقطع، از ۱۳۶۴ به بعد هاکوپ هایراپتیان و خاژاک یرگریگوریان به علت ادامه تحصیل و مشغله های دیگر همکاری خود را با گروه قطع کردند و به جای ایشان آرموند کشیشیان، زاره درسوکیاسیان و ساکو مگردیچیان، که هر سه از فارغ التحصیلان این رشته هستند، برخی از دروس رشته زبان و ادبیات ارمنی را تدریس می کنند.

جدول مشخصات اعضای هیئت علمی رشته زبان و ادبیات ارمنی دانشگاه اصفهان

موضوعات تدریس	مورد	مدرک تحصیلی	نام و نام خانوادگی	نام و نام خانوادگی	ردیف	دوره های تحصیلی
تاریخ ارمنستان		تحصیلات قدیمی	تادئوس تادئوسیان		1	
زبان قدیم ارمنی (گرابار)	فارغ التحصیل گورگیان	مدرسه عالی	واقارشاک درسوکیاسیان		2	1339 - 45
ادبیات قدیم و زبان ارمنی	فارغ التحصیل گورگیان	مدرسه عالی	هایک عجمیان		3	

	4	آرام آجوجیان	_____	ادبیان جدید و زبان ارمنی
	5	هوانس گریگوریان	تحصیلات قدیمی	زبان انگلیسی و دستور زبان ارمنی
50 – 1345[1]	1	یقیشه مانجیکیان	تحصیلات در حوزه دینی سیلیسه	زبان قدیم و جدید ارمنی
	2	رزی الکسیان	کارشناسی ارشد از فرانسه	ادبیات قدیم و جدید ارمنی
	3	آرام یرمیان	تحصیلات قدیمی	دستور زبان ارمنی، تاریخ ارمنستان
	4	مسروب بالایان	دکترای روان شناسی	ادبیات و زبان ارمنی
83 – 1350[2]	1	در خاژاک گریگوریان	فوق لیسانس از فرانسه در رشته تاریخ	زبان قدیم ارمنی و تاریخ ارمنستان
	2	آزاد ماتیان	فوق لیسانس از فرانسه در ادبیات	ادبیات جدید و زبان ارمنی
	3	هاکوپ هایراپتیان	فوق لیسانس از دانشگاه تهران	دستور زبان و زبان ارمنی
	4	هرایر شانظریان	فوق لیسانس از دانشگاه تهران	ادبیات قدیم و میانه ارمنی، املانویسی و زبان ارمنی، ترجمه
85 – 1383	1	محمد محمدی ملک	دکترای از ایروان	زبان ارمنی و ادبیان قدیم و جدید
	2	آرموند کشیشیان	فوق لیسانس از ایروان	زبان قدیم ارمنی و ترجمه